

Om WikiLeaks, Wikipedia och bibliotekens framtid

Innehållsförteckning

Om WikiLeaks, Wikipedia och bibliotekens framtid.....	1
Inledning.....	1
WikiLeaks och biblioteken	2
30 november 2010. Kära svenska bibliotekarie,.....	2
3 december 2010. Kära bibliotekarie,.....	3
5 december 2010. Ja, det var verkligen ett fint inlägg.....	5
5-6 december 2010. Har biblioteken makt över sina dataservrar?.....	6
7 december 2011. Bästa bibliotekarier, forskare och filosofer!.....	7
9 december 2010. Internetbiblioteket.....	8
10 december 2010. Vad ädelt har Assange gjort?.....	9
12 January 2011. Dear librarians	10
Wikipedia och bibliotekarierna.....	10
15 december 2011. Wikipedia fyller 10	10
20 januari 2011. Om bokförvärvets förvillelser	11
22 januari 2011. Om bokförvärvets förvillelser (fortsättning av ämnet)	12
22 januari 2011. Bibliotekarierna och Wikipedia.....	13
24 januari 2011. Hegemoni?.....	14
24 januari 2011. Vad är upplysning?.....	16
25 januari 2011. Specialister och generalister.....	17
26 januari 2011 Exkurs. Exemplet Frank Zappa.....	18
26 januari 2011 Fortsättning av exkursen.	19
Avslutning: Om bibliotekens framtid.....	19

Inledning

Föreliggande artikel bygger på inlägg om Wikileaks och Wikipedia, som undertecknad gjorde på Sveriges yrkesbibliotekariers epostlista och i de finska bibliotekariernas diskussionsforum i slutet av år 2010 och i början av år 2011. Diskussionerna kan följas och fortsättas via meddelandearkiven på nätet (se fotnot). Jag har också tagit med ett epostbrev på engelska om WikiLeaks ur min privata korrespondens med några nordiska och amerikanska bibliotekarier och bibliotekstjänstemän .

Läsaren förutsätts vara åtminstone flyktigt bekant med Wikifenomenen, för att inte tala om biblioteket. Mer än en flyktig bekantskap bör vi ju inte heller tro oss om att ha om någon av dessa tre storheter. Detta är självklart då vi talar om Biblioteket. Också individens kännedom om Wikipedia är med nödvändighet begränsad. Bara den engelskspråkiga versionen innehåller vid det här laget över 3.5 miljoner artiklar.

Även om WikiLeaks inte är helt jämförbart med biblioteket och Wikipedia räknas också dess dokument i hundratusental. Av WikiLeaks-dokumenterna har visserligen bara en bråkdel tillsvidare publicerats. Julian Assange har nämligen inte, i motsats till vad som ofta hävdas, dumpat 250.000 amerikanska diplomatbrev (Cablegate 1966-2010) på internet. WikiLeaks har tillsvidare endast förmedlat ett litet urval (under 1.000 brev) till vissa stora tidningar. Personligen har jag tittat lite närmare bara på ett tiotal av dem.

Inte heller de kanske mer betydande dokumentsamlingarna ”Iraq War Logs” (2004-2009) och ”Afghan War Diary” (2004-2010) känner jag i detalj. WikiLeaks-filmen ”Collateral Murder”, som avslöjar amerikanska soldaters mord på civila, inklusive journalister, i Bagdad, har jag däremot sett

i sin helhet.

Den 6 juli 2010 åtalades 22-årige Bradley Manning, en underrättelseanalytiker i USAs armé, för att ha sett till att denna video kom ut i offentligheten. Daniel Ellsberg, även han en fd anställd inom det militära underrättelseväsendet, som själv då det begav sig (1967-1968) riskerade livet genom att publicera de topphemliga "Pentagonpapperen" om Vietnamkriget, anser att Bradley Manning är en hjälte. Däri vill jag helt och fullt instämma.

Det bör tilläggas, att Wiki-läckorna ingalunda begränsar sig till USAs krigföring och utrikespolitik. Meningen med WikiLeaks och motsvarande projekt är att ingen korrupt stat eller regering, och inte heller någon alltför mäktig bank eller korporation, längre ska kunna räkna med att smida sina krigsplaner och bedriva sina skumraskaffärer bortom offentlighetens ljus. Grundstrukturen för den nya världsoffentligheten bör vara biblioteket och dess digitala utvidgningar i form av offentlig webb, uppslagsverket Wikipedia och andra e-böcker, med mera.

MB 26 januari 2011.

Fotnot: De ifrågavarande meddelandearkiven är BIBLIST (arkivet tillgängligt via <http://segate.sunet.se/cgi-bin/wa?A0=BIBLIST>) och Kirjasto-Kaapeli (se <http://www.kirjastot.fi/keskustelut> särskilt diskussionsämnena "WikiLeaks" samt "Wikipedia 10" som jag själv inledde); inläggen är från december 2010 till januari 2011. För den här artikeln har jag förkortat, bearbetat och översatt finska till svenska.

WikiLeaks och biblioteken

30 november 2010. Kära svenska bibliotekarie,

har du kommit att tänka på, att WikiLeaks i allra högsta grad handlar om bibliotekens nutid och framtid? Varför? Jo, tänk bara på alla dokument som nu läcker ut på nätet genom WikiLeaks och många andra nya kanaler.

Därefter, begrunda alla dokument i största allmänhet.

Ännu på 1950-talet kunde begreppet "dokumentation" stå i centrum för våra föregångares reflexioner om bibliotekariernas och bibliotekens speciella uppgifter. Suzanne Briet, som arbetade vid Bibliothèque nationale i Paris från 1924 till 1954, beskriver i sin lilla men naggande goda bok *Qu'est-ce que la documentation?* (1951) bibliotekarien som en blid mjölkflicka eller en praktfull dam, men alltid klädd och utrustad enligt sin herres vilja.

Dokumenterna antas innehålla sanningen, som kanske varken du eller jag kommer att finna. Men försöka duger.

Därför föreslår jag att du och jag och världens alla bibliotekarier slår ihop sina påsar med Wikileaks för att hädanefter kunna erbjuda allmänheten vidaste möjliga information.

Med vänliga hälsningar från Finland, där du kanske aldrig har varit. Osv.

PS Någon frågade efter en barnbok om en gädda. Bifogar en dikt som jag skrivit av för ändamålet.

Gäddan

Jag?

Jag är gäddan.
Gulringad grön och svart:
stjärthård triumf.
Mig är given all makt.

Vem är du?

Ditt bete tog jag.
Dess förförelse blänker i mig.
Tro aldrig jag ångrar.
Jag ville. Jag tog.

Sant: det gör ont
under mitt starka hjärta.
Men sällan: i sakta ryck.
Vad är det du vill mig? Lek?

Tro inte du har mig.
Det roar mig att komma när du kallar
Ibland, att förfära dig
med min plötsliga smygarrygg.

Men bort!
Bort från ditt onda öga
i stjärtskum virvelvissel
störtstupande mot natt
- min lektids skuggklara jaktmark
min darrande småfisk min huggande käft
min pilfärds fräsande vilja -

Hugg
Hugg under mitt vilda hjärta.
Död har jag svalt?
Men tar du mig levande?
Aldrig.

Ur *Allt sker nu* av Solveig von Schoultz
Holger Schildts Förlag. Helsingfors 1952.

3 december 2010. Kära bibliotekarie,

idag har jag en dålig nyhet: tyrannerna har eliminerat internetdomänen wikileaks.org och WikiLeaks har, liksom en gång marskalk Mannerheim, farit till Schweiz.

Den omtalade webbplatsen nås för närvarande på adress <http://wikileaks.ch>

Nu gäller det att fatta mod. Biblioteken, som utgör den moderna offentlighetens själva ryggrad, bör offentligen ta ställning för WikiLeaks, för Julian Assange och för den unge Bradley Manning. Följden

blir kanske att vi anklagas för "antiamerikanism" men den anklagelsen bör vara ganska lätt att avvisa. USA med sin fina grundlag har ju åtminstone historiskt sett tjänat som ett bålverk för det fria ordet! Att försvara WikiLeaks rättighet att publicera alla dokument som dess redaktörer finner anledning att ge ut innebär därför att ta ställning för, inte mot, USA.

WikiLeaks och Biblioteket är nära släktingar. Fast egentligen är ju WikiLeaks bara en sida av hela internet. Och internet, i sin tur, är *fino in fondo* bara en av dimensionerna hos det nya bibliotek, som nu tar form inför våra häpna ögon.

Det nya biblioteket är inte längre enbart en "minnesinstitution"; det fungerar inte längre enbart som ett allmänt stöd för forskning, bildning och kultur, utan också som en global, cybernetisk (självstyrande) statsmakt. Biblioteket-internet håller på att bli den efterlängttade informationella makt, som behövs för att garantera medborgarnas insyn i de lagstiftande församlingarnas, regeringarnas och rättsväsendets verksamhet och därmed bidra till att hålla dessa tre traditionella statsmakter i schack.

Nu hör det till saken att traditionella makter inte gärna släpper ifrån sig ett uns av sina vedertagna maktprivilegier. Hellre skriker de då till tyranniska handlingar typ blockera WikiLeaks.org. Men det bör vi inte tolerera!

Ovan talar jag om "tyranner" i allmänhet utan att utpeka någon särskild. Det kan vara Putin, det kan vara Hillary Clinton. Eller Kinas Wen Jiabao. Vilken det än är av världens regeringar och diplomater så vill den/han/de vrida historiens ur tillbaka. Men det går bara inte.

Med vänlig hälsning från Östra Nyland, osv.

(Tillägg på kvällen 3.12.: wikileaks.ch är nere men i gengäld nås WikiLeaks på wikileaks.fi, wikileaks.de och wikileaks.nl. Ifall ingen av dessa fungerar, försök med <http://88.80.13.160/> .

Tråkig twitternyhet: Library of Congress Blocks Access To Wikileaks <http://bit.ly/hkCH7p> What a shame! #wikileaks)

5 december 2010. Ja, det var verkligen ett fint inlägg

"Detta är ett gyllene tillfälle att ge biblioteken en ställning i det svenska samhället som det tidigare aldrig haft. Det svenska biblioteken borde erbjuda sig att skydda Wikileaks servrar. Genom denna handling skulle det svenska bibliotekssystemet stå upp för människors rätt i världen att uttrycka sina åsikter och offentliggöra material även när det skadar mäktiga länders ekonomiska och militära intressen. Utan denna rätt återstår bara slavrollen för oss som medborgare. Och bibliotekens roll reduceras till att tillhandta den typ av litteratur och information som inte skadar den svenska regeringen eller annan med den svenska regeringen befryndad stat i den globala ekonomin." (ur Jonny Sundells inlägg på BIBLIST 4.12.2010)

Ja, det var verkligen ett fint inlägg av Jonny Sundell! Om bara bibliotekarierna i *ett* land skulle visa kurage så skulle kanske bröderna och systrarna i andra länder också våga lyfta på huvudet.

Ni noterade väl, att Library of Congress har blockerat WikiLeaks på sina servrar så att varken personalen eller biblioteksbesökarna ska kunna ta del av dokumenten?

"The Library decided to block Wikileaks because applicable law obligates federal agencies to protect classified information. Unauthorized disclosures of classified documents do not alter the documents' classified status or automatically result in declassification of the documents", skriver Kongressbibliotekets presschef på bibliotekets blogg., se <http://blogs.loc.gov/loc/2010/12/why-the-library-of-congress-is-blocking-wikileaks/>

Därmed har problemet ställts på sin spets: ska biblioteket följa grundlagen, den amerikanska konstitutionens berömda första tillägg? Eller kommer biblioteket hädanefter att vara regeringens Sanningsministerium, som endast tillhandahåller godkända dokument?

Men Kongressbibliotekariens feiga skenmanöver hindrar naturligtvis inte WikiLeaks från att nå ut; se till exempel <http://wikileaks.fi>

För övrigt publiceras dokumenten ju också av tidningarna. Kongressbibliotekets bibliotekarier och besökare behöver alltså bara ge sig iväg från bibliotekets läsesalar, ut till tidningskioskerna och internetcaféerna, för att läsa WikiLeaks.

Vilken skam!

Till all lycka har Internationella journalistfederationen fördömt regeringarnas förtvivlade och farliga försök att vrida historiens hjul tillbaka:

"Federation of Journalists (IFJ) today condemned the political backlash being mounted against the whistle-blowing website WikiLeaks and accused the United States of attacking free speech after it put pressure on the website's host server to shut down the site yesterday. Federation of Journalists (IFJ) today condemned the political backlash being mounted against the whistle-blowing website WikiLeaks and accused the United States of attacking free speech after it put pressure on the website's host server to shut down the site yesterday. " (cit enl http://www.ifex.org/united_states/2010/12/02/wikileaks_backlash/)

Som sagt, bibliotekarier: nu gäller det att fatta mod!

5-6 december 2010. Har biblioteken makt över sina dataservrar?

På de svenska bibliotekariernas epostlista BIBLIST utspann sig igår kväll och i morse följande korrespondens.

Först bad Jonas Aghed om en precisering :

"Hur, exakt, ska de svenska biblioteken göra det [dvs "skydda WikiLeaks servrar"] ? Annars håller jag med. Wikileaks är det bästa som hänt på länge. Filmen med massmordet från helikopter är fruktansvärd och avslöjande".

Eftersom WikiLeaks på sina servrar faktiskt uttryckligen har bett om stöd och angett att man kan ge sitt stöd genom att sätta upp allt fler av nya WikiLeaks-servrar på webben, påpekade jag att "[e]tt omedelbart svar på frågan Hur göra det? finns här: <http://46.59.1.2/mass-mirror.html>"

Följande inlägg gjordes av Jenny Åström:

"Jag är fortfarande student och vet inte riktigt hur det ser ut bland biblioteken. Har biblioteken makt över sina dataservrar, eller är det någon högskola/universitets eller kommuns dataavdelning som bestämmer över hur dessa får användas? Skulle denna metod som Mikael hänvisar till kunna genomföras bland svenska bibliotek? Mvh Jenny Åström, Distanstudent BHS, Högskolan i Borås"

Här följer mina reflexioner över Jenny Åströms fråga:

Hej Jenny,

du sätter fingret på en springande punkt med din fråga om bibliotekens "makt över sina dataservrar". Detta är ju definitivt en fråga som 2010-talets bibliotekarier borde diskutera och ta ställning till. Men samtidigt är det också en fråga som fram till idag har fallit utanför många bibliotekariers synrand. I det avseendet kommer läget, får man väl anta, att ändras med tiden, så att allt fler bibliotekarier blir medvetna om sin (potentiella) makt över "sina dataservrar".

Men den behövliga insikten härom ges endast med åren, dvs av erfarenheten och vanan. (Vanor vid den nya tekniken och globaliseringen kunde man tillägga här, som förklaring.) Typiskt nog är det du, en ung (förmodar jag) studerande som formulerar problemet. Dina professorer på högskolan kunde svårligen ha gjort det, hur intelligenta och bildade de än är.

Något direkt svar på din fråga om hur "det ser ut bland biblioteken" ges alltså knappast. Eller har någon forskare forskat i denna fråga? Detta är ju egentligen precis vad du frågar av BIBLIST-prenumeranterna. Kanske någon BIBLIST-läsare kan leta fram någon intressant rapport eller utredning? Din fråga är slutligen också en fråga om mod. Tack för att du vågade! Med vänlig hälsning, osv. PS. Jag måste erkänna att jag tvekade lite innan jag beslöt att skicka detta inte bara till dig utan också till hela BIBLIST. Hur mycket får man kräva av en bibliotekarie? Alla kan ju inte och behöver väl inte heller vara "gäddor", som i dikten av Solveig von Schoultz.

7 december 2011. Bästa bibliotekarier, forskare och filosofer!

Those who are repeatedly passive in the face of injustice soon find their character corroded into servility. - Julian Assange

WikiLeaks aktualiserar några grundläggande frågor. Hur förhåller sig biblioteket till internet? Hur bör biblioteket förhålla sig?

En annan typ av frågor har att göra med skillnaden mellan Biblioteket, allmänbegreppet, och världens alla bibliotek, som är en oerhörd mängd av varierande företeelser alltifrån biblioteksbusen, som cirkulerar mellan skolorna i Ouagadougou (eller som åtminstone gjorde det ännu under sommaren 2006) ända till universitetsbiblioteket i Dakar (som författaren till dessa rader hade nöjet att besöka i november 2010).

Bibliotekarier, forskare och filosofer tvingas nu ta itu med alla dessa frågor, inte bara i teorin, utan också i handling. Bibliotekscheferna på Library of Congress i det stora landet i väster har redan gett *sitt* svar genom att blockera WikiLeaks.

Ett praktiskt förslag har framlagts och i någon mån preciserats. Vi bör spegla WikiLeaks' webbplatser och publicera dokumenten på våra internetserverar. En precisering av hur det går till finns på sidan <http://46.59.1.2/mass-mirror.html>.

Detta är antagligen det viktigaste som Biblioteket och Universitetet kan göra just nu. Ja, och biblioteks föreningarna, inklusive den internationella biblioteksorganisationen IFLA och dess organ för informationsfrihet FAIFE borde också protestera mot blockeringarna av WikiLeaks och hetsjakten på Assange och Bradley. Bibliotekarien i Ouagadougous biblioteksbus kan i avsaknad av nödvändig teknisk utrustning och personal naturligtvis inte göra allt detta. Men i vårt Norden finns det utan tvivel flera folkbibliotek och universitetsbibliotek som både kan och bör försöka.

"Har biblioteken makt över sina dataservrar, eller är det någon högskola/universitets eller kommuns dataavdelning som bestämmer över hur dessa får användas?", frågade studerande Jenny Åström. Det är just dessa frågor saken gäller.

Makten över internetservrarna tillhör oss, deras användare. För bibliotekarierna och biblioteken gäller det att inrätta sig stadigt i sin nya boning, dvs i internet. Bibliotekarierna måste äntligen bli herre och fru i eget hus.

Som vanligt avslutar jag med vänliga hälsningar från Finland där bibliotekarierna, forskarna och filosoferna tillsvidare inte har fått särskilt mycket till stånd för att stöda och hjälpa WikiLeaks. Men det ska väl bli andra bullar så småningom, hoppas osv.

PS Vad bibliotekarierna på US Library of Congress beträffar så kan jag inte föreställa mig att de är eniga med chefernas beslut om censurering av WikiLeaks. Antagligen tycker de att Jefferson, Washington och Madison vänder sig i sina gravar.

9 december 2010. Internetbiblioteket

"Jag har inte talat om att bryta mot lagen utan endast om att biblioteket saknar teknisk och administrativ makt att erbjuda serverutrymme åt någon." - Heikki Poroila, känd finsk musikbibliotekarie i de finska bibliotekariernas diskussionsforum Kirjasto-Kaapeli 8.12.2010.

Vilken lag förbjuder biblioteket att erbjuda WikiLeaks serverutrymme? Har WikiLeaks gjort någonting lagstridigt?

Vad skulle det innebära om biblioteket gjorde WikiLeaks denna tjänst? Först och främst innebär det att lägga WikiLäckorna till bibliotekets samlingar. Såvitt jag begriper har just biblioteket, om någon, till uppgift att göra detta. I detta sammanhang kan och bör vi hänvisa till den nordiska, grundlagsenliga offentlighetsprincipen.

Vad sedan biblioteket tekniska makt beträffar måste medges, att den är alldeles otillräcklig, vilket delvis beror på bibliotekariernas mjäkighet på informationsteknikens område. (Tillägg: bibliotek är informationsteknik och bör följaktligen sträva efter att gå i spetsen för densamma.) Nu stämmer WikiLeaks i alla fall till eftertanke om hur biblioteket ska befästa sin makt i samhället. WikiLeaks tvingar fram en diskussion om vad jag skulle vilja kalla bibliotekets och internets interna maktrelationer.

Bland nördar och internauter funderar man för närvarande febrilt på frågan om internets frihet. Är det fria internet på sikt på väg att dö ut? Kommer regeringarna och den till synes mäktigaste av dem, dvs USAs regering, att försöka strypa informations- och kommunikationsfriheten? Och kommer de i så fall att lyckas med det? Eller kommer i stället det moderna biblioteket, WikiLeaks, journalisterna, The First Amendment, den nordiska offentlighetsprincipen och frihetsviljan hos all världens folk att avgå med segern?

Måhända tillhör det moderna biblioteket (eller det postmoderna biblioteket; jfr rapporten *La condition postmoderne* från 1980-talet; i centrum för rapportförfattaren, filosofen Lyotards intresse stod informationsbegreppet) lite mer makt än vad som tillkom dess föregångare? Denna informationella makt måste i så fall tas, eftersom den inte kommer att ges.

WikiLeaks är ett av flera uttryck för den vidare frågeställningen om *internet governance*, som frågan benämns inom det internationella samfundet. Jag är övertygad om att just biblioteket och bibliotekariernas yrkesgrupp vore allra bäst lämpade att förvalta internet och jag tror att det också blir så i framtiden. Det är det jag menar med rubrikens sammansatta ord, internetbiblioteket.

Tanken på att överlämna makten över mänsklighetens gemensamma nätverk till staternas regeringar, som ju hotar varandra med massförstörelsevapen och allehanda fientliga ränker, ter sig förfärlig. Staternas och regeringarnas makt måste i stället begränsas och omfördelas, vilket är en utveckling som internet som sådant främjar.

Men den traditionella montesquieuska tredelningen är inte längre tillräcklig: de lagstiftande församlingarnas, regeringarnas och domstolarnas makter behöver kompletteras med en fjärde, informationell, makt, dvs biblioteksmakten. Internet, som utgör bibliotekets historiska fortsättning, har redan skapat de globala förutsättningarna för denna nya maktfördelning. Tillsvidare dock enbart förutsättningarna. Det återstår att förverkliga förutsättningarna. Leve WikiLeaks!

10 december 2010. Vad ädelt har Assange gjort?

I den pågående diskussionen om WikiLeaks och biblioteket frågade finska bibliotekarien Anna-Liisa Snicker: *"Vad ädelt har Assange gjort, som skulle motivera, att vi ger honom vårt stöd?"*

Nu är Julian Assange bara en människa. Men just därför *bör* vi å andra sidan stöda honom, ty viktigast är slutligen hur vi behandlar varandra. Assange bör skyddas från förföljelser även om det skulle visa sig att han har felat eller syndat. Så lär oss i alla fall etiken.

I början av vår västliga civilisation uppträder ädelmodet som en manlig, militär dygd. Vändpunkten kom 6. och 9. augusti år 1945. I atomåldern borde kriget föras med informationen och måhända även med datorernas mjuka program som enda "vapen". Numera är endast freden värd att kämpa för ("*la paix est le seul combat qui vaille d'être mené*", som Albert Camus skrev dagen efter Hiroshimabomben). Männe inte en man eller en kvinna som söker efter rätt och sanning kan uppvisa ädelmod också i det pågående "cyberkriget"?

Frågan är bara hur rätten ska kunna skipas och lögnen undvikas i fallet WikiLeaks där inte bara våra mänskliga passioner utan även stormaktspolitikens ödesdigra maskinerier blandas.

De två personer, som Assange hade samlag med under sitt senaste sverigebesök, de må sedan vara CIA-agenter eller inte, förtjänar också stöd. Att varken Assange eller hans damer är moraliskt helvita eller helsvarta begriper säkert alla.

12 January 2011. Dear librarians

during the last days, I've tried to follow the flow of tweets and blog posts and websites on the ALA Midwinter Conference in San Diego, focussing on what has been said about Wikileaks. Yesterday evening I was happy to find and read the ALA Council's "Resolution on Access to and Classification of Government Information" on your OIF blog at <http://www.oif.ala.org/oif/?p=1796> . (Wrote a news item about this resolution in Finnish, "ALA:n neuvosto otti kantaa Wikileaksiiin", in the webforum of Finnish librarians, here <http://bit.ly/er6TJU>).

This resolution to encourage the further declassification of government information seems not to have been the only resolution, however. Two further resolutions are quoted at <http://connect.ala.org> , namely:

RESOLUTION IN SUPPORT OF WIKILEAKS,
<http://connect.ala.org/node/125640>

and

Resolution on WikiLeaks and Federal Agencies,
<http://connect.ala.org/node/125639>

Both of these are quoted as being considered at the ALA MW Meeting, and as coming from the ALA Social Responsibilities Round Table Group. Grateful for information on what happened to these statements. Were they passed? Changed? Did the media cover the discussions and the resolutions? Apologies if I have missed some natural information outlets I should have checked, which I most probably have. [...] All the best etc.

Wikipedia och bibliotekarierna

15 december 2011. Wikipedia fyller 10

Idag firar alla wikipedianer i världen Wikipedias 10-årsjubileum. Alla andra borde också finna anledning till att festa. Wikipedia är ett av nutidens sju underverk.

I synnerhet borde bibliotekarierna och medlemmarna av Biblioteksföreringen som jag själv slå klackarna i taket. Men eftersom jag råkar vara grundligt förkyld måste jag tyvärr avstå för egen del. Mellan nysningarna och huvudvärkarna ska jag väl undå kunna pressa ur mig några ord.

Senaste december deltog jag i föreningen "Wikimedia Finlands" årsmöte, som föhölls i Kirjasto 10 i Helsingfors. Med största sannolikhet var jag den enda medlemmen av biblioteksföreningen som infunnit sig. Jag skulle också gärna vilja påstå att var och en av de ca tio närvarande personerna vad åldern beträffar kunde ha varit mitt barnbarn. Men det vore kanske ett osakligt påstående. Nå, någonting säger det väl om evenemangets natur och anda.

Där talades det bl a om bibliotekets eventuella roll i föreningens verksamhet. Det slogs fast att biblioteket och föreningen borde samarbeta. Jag hörde själv till dem som föreslog detta.

Vad skulle ett sådant samarbete kunna tänkas innebära? Härmed ställer jag frågan till er, Kirjasto-Kapelis läsare och skribenter, som bildar det allmänna bibliotekets grädda i Finland (redan genom att diskutera vad biblioteket och bibliotekarierna nu borde göra skiljer ni er från från alla tysta mjölkflickor och -pojkar).

20 januari 2011. Om bokförvärvets förvillelser

Till Bokförvärvare Ann-Sofi Green och de svenska bibliotekariernas BIBLIST.

Vissa läsare vill ha riktiga böcker, som är tryckta på papper. Det händer att de också är villiga att betala tusen kronor för en sådan bok. Andra läsare nöjer sig med e-böcker som bara kan läsas på skärmar eller e-papper (för att inte tala om audioböcker) men som å andra sidan är gratis. Den som skriver hittar numera ofta sig själv i den senare läsarkategorin särskilt då jag läser artiklar i uppslagsverk. Då är det den underbara Wikipedia - ett av den postmoderna världens sju underverk - som gäller. I Wikipedias artikel om det tyskspråkiga förlaget VDM (tack för referensen i Ann-Sofis meddelande!), som ger ut böcker med innehåll från t ex Wikipedia, nämns det att förlaget i fråga håller sig med kontor i Mauritius och i Moldavien, vilket väcker associationer till de senaste avslöjandena från Wikileaks m fl om diverse företags, bankers och politikernas ekonomiska oegentligheter i skatteparadiserna.

Wikipedianerna, som skrivit artikeln, påpekar också: "Submissions are neither peer reviewed nor edited". Alltså att inlämnade manus varken fackgranskas eller redigeras. Men här tycker jag nog att wikipedianerna som skriver om VDM försöker bita sig själva i svansen. Wikipedias fantastiska framgångar beror ju inte minst på att så mycket av det som står där faktiskt har blivit ovanligt noggrant granskat och redigerat.

Vid det här laget nödgas jag erkänna att jag också är wikipedian och i den meningen kanske jävig. Men jag ska ändå fortsätta den här lilla utläggningen med ett konkret exempel hämtat ur den ovan nämnda Wikipediaartikeln.

Förlaget VDM har publicerat en *History of Ghana* av Fredric P. Miller m fl. Boken består av några Wikipedia-artiklar om Ghana. Författaren "Fredric P. Millers" och medförfattarnas namn har förlaget måhända skarvat till ur egen fatatur. Girafferna på bokomslaget påminner mig om Johan Bargums utmärkta teaterpjäs där det frågades: "Finns det tigrar i Kongo?" Jag utgår i alla fall ifrån att bokens

själva innehåll är någorlunda vederhäftigt, och kanske rentav riktigt upplysande. Ty det är som sagt hämtat från Wikipedia.

Men poängen är att Wikipedias användare kan klara sig utan att öppna kontor vare sig i gamla, hederliga Tyskland eller i skatteparadisen. Wikipedia har nämligen en egen bokskapare som varje wikipedian eller läsare av uppslagsverket kan ta i bruk. "Med bokfunktionen kan du skapa en bok av valfria wikisidor", står det i Wikipedias meny. "Du kan exportera boken i olika format, till exempel PDF eller ODF, eller beställa en tryckt kopia". Det här ska jag använda mig av när jag reser till Ghana nästa gång med bara en iPad och kanske någon enstaka färsk, om än gammaldags, bok i bagaget... Hälsningar osv.

22 januari 2011. Om bokförvärvets förvillelser (fortsättning av ämnet)

"*Man ska inte bara säga't, man ska göra't också*", sade några kloka lärare på 1970-talet (se fotnot). Så blir det ju dock bara alltför sällan. I morse använde jag i alla fall Wikipedias *bokskapare* för att sammanställa (*kompilera*, som det heter) en bok om Ghana. Närmast för mina egna behov, bör jag väl tillägga. Läsare som är intresserade av Ghana kanske ändå vill ta en titt på resultatet, som finns här: <http://en.wikipedia.org/wiki/User:Mikaelbook/Books/Ghana-Wikipedia>.

Ja, och så var vi (särskilt Marie B) ju inne på frågan om hur man egentligen ska definiera "en bok". En sak förefaller klar: sedan ett antal år tillbaka är vi i färd med att *omdefiniera* boken. Detsamma gäller förvisso journalisten och journalisten (behöver jag påminna om WikiLeaks?) samt biblioteket och bibliotekarien. Även dessa är redan på god väg att bli omdefinierade.

Medan jag valde ut och kombinerade de olika avsnitten i min Ghana-bok (som kallas "min" närmast därför, att jag har försökt skraddarsy boken för mitt eget omedelbara behov av samlad information om Ghanas geografi, förflutna och senaste politiska historia) upptäckte jag att wikipedianerna redan har satt ihop några tusen böcker av detta slag.

Precis då jag hade sparat "manuskriptet" stötte jag på "WikiProject Ghana". Det är en grupp av wikipedianer, som bildats "*för att i en anda av samarbete organisera Wikipedias artiklar om Ghana*" (jfr http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:WikiProject_Ghana) Medlemmarna i gruppen har letat fram och klassificerat inte mindre än 2 332 Ghana-relaterade artiklar – hela två storleksordningar mer än de 22 artiklarna i min Ghanabok! Som en gest av erkänsla för sakkunskapen och en påminnelse om var mer kunskap står att söka infogade jag omedelbart Wiki-projektets projektbeskrivning på slutet av min bok. Där återfinns också en imponerande, automatiskt genererad förteckning över alla wikipedianer som har bidragit till att skriva, redigera och korrekturläsa min boks innehåll.

Nu är det dags att tala lite om *en annan* bok nämligen iPad. Sedan några veckor tillbaka äger jag ett sådant ting. Ska då det *också* kallas för en bok, undrar jag emellanåt, men jag ska inte försöka besvara *den* frågan i det här sammanhanget. Låt oss helt enkelt kalla iPaden för en läsplatta. Och låt oss samtidigt påminna om någonting som Apple, iPadens tillverkare, nyligen hade mage att göra. Vad jag syftar på är detta: för ett par veckor sedan förbjöd Apple mjukvaruutvecklaren Igor Barinov att sälja sin

specialdesignade "WikiLeaks app" via sin butik på nätet! Och var hittar man Apples appar om de inte står att få på Apples egna butikshyllor? Ingenstans. Apple har nämligen monopol på Ipad-appar.

Jag tycker det borde pratas och skrivas mer om Apples *censuratgård* i offentligheten. Dokumentationen av denna skandal har visserligen inletts av journalisterna men bibliotekarierna kunde gärna dokumentera fallet grundligare. Det handlar ju om den läsande publikens rättigheter!

Förklaringen till att iPaden dyker upp här, i samband med Wikipedia, är förstås den att jag till slut, efter min *learning by doing*-upplevelse med Ghanaboken, överförde den sistnämnda till den förstnämnda i akt och mening att börja läsa eller åtminstone bläddra i (och på) den.

Det visade sig vara riktigt trevligt. Boken innehåller inte bara text utan också fina bilder, t ex av kraftverket i Akosombo, som producerar elektricitet för aluminiumsmältverket i Tema... Men nu har jag skrutit tillräckligt med min bok. Som tyvärr saknar dikter. Mvh osv.

* Sven Björklund & Kristin Lind: *Man ska inte bara säga't man ska göra't också: upplevelser från Freinetklasser*. Raben& Sjögren 1977. (<http://libris.kb.se/bib/7234021>)

22 januari 2011. Bibliotekarierna och Wikipedia

Förslaget om att biblioteken borde stöda Wikipedia med pengar är kanske inte riktigt så bra som det verkar vid första påseendet. Biblioteken tilldelas offentliga medel för bok- och materialförvärv, inte för att göra donationer.

Däremot skulle biblioteksfolket kunna stöda Wikipedia på arbetstid (och varför inte också på sin fritid) genom att ytterligare förbättra uppslagsverkets innehåll och främja kännedomen om och användningen av det bland den läsande allmänheten.

Varför bara *tar* biblioteken av Wikipedia utan att *ge* åt Wikipedia? Förbjuder reglementet bibliotekarierna att bidra till Wikipedia på sin arbetstid?

Skulle inte biblioteket kunna betrakta Wikipedia som sin sak på samma sätt som läkarna försöker främja folkhälsan och domarna strävar efter att stöda rättsstaten?

På den frågan svarar Heikki Poroila att det inte går för sig eftersom "biblioteket inte är en självständig förvaltningsenhet".

Men vad innebär det att biblioteket inte är självständigt? Vem eller vilka är självständiga ur en administrativ synvinkel? Hur kommer det sig att Wikipedia är självständig medan biblioteket inte är det? Varför kan inte biblioteket vara lika självständigt som Wikipedia?

Undersåtementaliteten, den andliga underkastelsen under överheten, var ska den sluta!

Biblioteket, sådant som vi har lärt känna det, har kommit till vägs ände. Antingen gör sig det allmänna

biblioteket (*the public library*; folkbiblioteket) fritt och självständigt eller kommer det att uppslukas av Google, Apple, Microsoft, Amazon, Visa med flera IT-jättar.

Biblioteket i ordets vidaste mening kommer naturligtvis inte att försvinna helt ens ifall vi tillåter den kapitalistiska IT-industrin och *medvetandeindustrin* (för att återanvända Hans Magnus Enzensbergers begrepp) att ödelägga det. Men som en *offentlig tjänst* kanske biblioteket försvinner åtminstone för en tid framåt. Det går kanske med biblioteket som det gick med Posten. Det blir "Librella" eller någonting annat på de imperialistiska mördarnas volapük.

De imperialistiska mördarnas handgågna män uppträder i WikiLeaks-videon Collateral Murder, som publicerades på nätet senaste vår tack vare soldat Bradley Manning.

Administrativ självständighet betyder att man förstår och erkänner att dessa ting hör ihop: WikiLeaks, Wikimedia och biblioteket. Ifall den offentliga bibliotekstjänsten försvinner, då försvinner också offentligheten. Journalisterna förmår inte ensamma upprätthålla den eftersom pressen och media är affärsföretag, som först och främst görs för att fullfölja vinstmotivet. Biblioteket har andra primära syften.

Sociologen Habermas beskrev hur offentlighetens strukturer successivt hade förfallit från 1750-talet till 1950-talet (i *Strukturwandel der Öffentlichkeit*, 1962). Ifall Habermas hade hunnit se World Wide Web, Wikipedia och WikiLeaks hade han kanske varit mindre pessimistisk.

24 januari 2011. Hegemoni?

Hur mycket man än försöker betona och dyrka "fakta" kommer det tider då också de mest etablerade förhållanden och begrepp förefaller att rubbas och bringas på fall -- ända tills de faktiskt faller. Då förändras "hela världen". (Efteråt kanske det trots allt visar sig att mycket ändå förblev som tidigare.)

Att boken, biblioteket och bibliotekarien är föremål för kraftiga och till synes obevekliga transformationer har länge stått klart. Förändringen som sådan är alltså "ett faktum", vilket Wikipedia är ett gott (och positivt) exempel på. Och trots trots att WikiLeaks i jämförelse med Wikipedia framstår som ett ytfenomen (ungefär så som journalismen är ytligare än den litteratur som ges ut i bokform) förtjänar också dess aktiviteter att nämnas då samhällsutvecklingen betraktas ur ett längre perspektiv.

WikiLeaks är ett uttryck för det faktum att det har uppstått en ny, annorlunda, självständig och global makt vid sidan av kommundirektörens, byrokratens, chefredaktörens, direktörens, ministrarnas, presidentens och ordförandens makt. Även om denna nya makt "enbart" stöder sig på "information" så tycks den i någon mån vara kapabel att rubba t o m den med rymd- och atomvapen rustade supermakten. Hur förklarar man annars dödshoten mot Julian Assange? Varför förföljer man i så fall Bradley Manning? Och varför förbjuds Kongressbiblioteket att ge sina besökare och sin personal tillgång till WikiLeaks?

Denna nya makt skulle gärna kunna få namnet "Hegemonia" som en ärebetygelse mot den republikanska statsteoretiska tradition, som började med Niccolò Machiavelli och som via Antonio Gramsci fortsätter ända in i vår tid. Men i internets och "cyberkrigets" era har också denna tradition gått in i en brytningsperiod. Dessutom vet vi inte ännu riktigt hur den nya hegemonins ansikte kommer att se ut.

Utgångspunkten bör i alla fall vara att de allmänna bibliotekens framtid beror på bibliotekarierna och inte enbart på de kommunala beslutsfattarna eller -ordförandena. Bibliotekarierna måste naturligtvis oavbrutet sköta den "grundläggande informationsförsörjning (*perushuolto*) som också de mest passionerade militanterna är beroende av" (Poroila). Men är detta tillräckligt? Biblioteket fyller som alla vet många olika uppgifter och uppdrag i samhället. Jag skulle till exempel vilja nämna följande:

- underhållning (traditionell och lineär läsning av romaner med mera)
- barnuppfostran (bekanta sig med viktiga verk som "Vad tror du att det hände sen?" och "Nalle Puh")
- medborgarfostran (kallas även folkbildning)
- filosofi (om det är så att vishetsälskarna behöver böcker och bibliotek)
- socialarbete (vilket enligt biblioteksspecialisten Tuula Haavisto anses höra till bibliotekets viktigaste uppgifter i Storbritannien, se fotnot)
- kulturernas mötesplats (tänk globalt)
- lokal minnesinstitution (*Community Memory*)
- civilisationens minnesorganisation (*translatio imperii et studii*)
- mm, mm.

Dessa verksamhetsområden betonas olika beroende på land och kontext. Icke desto mindre är biblioteket universellt. "*Bibliotek är fantastiskt så totalt lokalt och globalt samtidigt*", rapporterar Ingrid Atlestam från ett besök på Mauritius (BiS 4/2010). Den *nya universalism* som behövs i dag kan bara byggas i samarbete med biblioteket och med bibliotekariernas direkta bistånd och medverkan.

Vilket ger anledning att återkomma till Wikipedia och till frågan om bibliotekets självständighet. Den innebär framför allt att biblioteket vägrar att *andligen* underordna sig överheten. Tiden är mogen för att föra den politiska maktfördelningen i samhället ett steg vidare så att biblioteket och internet hävdar sin globala självständighet och ser till att den tryggas i grundlagarna. Detta innebär utan tvivel en revolution, men det måste vara en revolution som bygger på ickevåld – har någon sett biblioteket eller bibliotekarierna gripa till våld? Biblioteket, liksom för Wikipedia och WikiLeaks, är helt enkelt ickevåldsprojekt. Vidare måste den nya maktfördelningen genomföras globalt. Dess syfte är att *ta* makt från de alltför mäktiga och militanta nationalstaterna och att *ge* makt åt biblioteket respektive internet. Om detta låter mycket besvärligt för att inte säga omöjligt att genomföra bör man än en gång betänka, att biblioteket och internet är universella mänskliga institutioner.

Hela världen kommer ändå inte att förändras i ett slag. Förändringen, den globala utvidgningen av republiken och demokratin, kommer knappast heller genom mellanstatliga avtal. Avgörande är det som sker i byar och kommuner och det gäller att i första hand förändra sin egen världsel. Ett exempel på hur man nuförtiden samtidigt kan tänka och handla globalt och lokalt med hjälp av internet är *Mayors for Peace* (<http://www.mayorsforpeace.org/>) till vilka under några få år på 2000-talet ca 4.500 borgmästare och kommunala chefer i 150 länder har anslutit sig. Skam till sägandes har hittills bara 3 kommunchefen i Finland (Mariehamn, Varkaus, Nousiainen) gått med i initiativet.

Fotnot: Haavisto, Tuula: "ad astra - Will the Libraries Have a Starring Role in the Information Society?", i Mäkinen, Ilkka (toim.): *Finnish Public Libraries in the 20th Century*, Tampere University Press 2001, s. 155: "In the Nordic tradition library work has been seen as a part of the project of liberal education for the entire nation. In the British isles the public library continues to be much more a part of social work than in Finland". Ett färskt exempel på den brittiska traditionens livskraft är John Patemans och John Vincents bok *Public Libraries and Social Justice* (Ashgate 2010). Nyliberalerna i England är dessvärre redan i full färd med att lägga ned örikets sociala bibliotek. Jfr rapporten "Mapped: London's Threatened Libraries" (<http://londonist.com/2011/01/mapped-londons-threatened-libraries.php>).

24 januari 2011. Vad är upplysning?

Innan dimman av missförstånd tättnar och anklagelserna börjar hagla vill jag påminna om filosofen Kants tanke enligt vilken *upplysning är människans utträde ur henne självförvållade omyndighet*.

Vad jag har sagt är, i korthet, att förhållandet mellan folkbiblioteket och Wikipedia kanske inte är riktigt som det borde vara. (Detsamma gäller för övrigt också WikiLeaks). Sanningen att säga bekymrar det här mig i så hög grad att jag kan ha skrivit någonting som kunde tolkas som en anklagelse. Men jag har inte velat anklaga någon utom det militärindustriella akademiska komplexet.

Vad är då det militärindustriella akademiska komplexet?

Det militärindustriella komplexet är en term som syftar på gemensamma intressen mellan försvarsindustri, militär, övriga myndigheter och politiskt system. I ett sådant system är militären beroende av industrin att förse dem med materiel, medan vapentillverkarna är beroende av myndigheterna för att kunna bibehålla en stadig inkomstkälla. Det är ett exempel på en "järntriangel". Efter att Dwight D. Eisenhower, i sitt avskedstal som amerikansk president 1961, varnade för det militärindustriella komplexet fick termen bred spridning. Den används i pejorativa sammanhang, där den syftar på samarbetet mellan försvarsindustrin, Pentagon (militären) och de amerikanska myndigheterna – en kartell som av kritiker anses verka mot allmänintresset med ekonomisk vinning som motivation.

År 1956 hade den amerikanske sociologen C. Wright Mills i en uppmärksam studie, *Makteliten*, visat på att en tredelad maktelit bestående av militär, ekonomi och den federala regeringen i stort sett, satt demokratin ur spel.

Militärindustriella komplex är inte unikt för USA utan finns eller har funnits i olika varianter i många länder världen över, även om de är mycket mindre omtalade: till exempel **det sovjetiska, det kinesiska, det israeliska, det ryska, det indiska, det pakistanska, det franska** och **det nordkoreanska** militärindustriella komplexet.

I Sverige fanns och finns det **svenska militärindustriella komplexet**, med företag som **Bofors**, **BAE Systems** och **SAAB** och deras kopplingar till **militären** och **staten**

förklarar Wikipedia och tillägger:

Denna artikel om **militär verksamhet, organisation eller vapen** är bara **påbörjad**. Du kan hjälpa till genom att **utöka den**.

25 januari 2011. *Specialister och generalister*

Till skillnad från en ganska vanlig missuppfattning har Wikipedia inte skrivits av specialister utan uppslagsverket är tvärtom ett verk av generalister, som också riktar sig till generalister och till alla andra.

Med *generalister* avses t ex journalister, politiker och bibliotekarier, till vilkas jobb hör att handskas med stora mängder information på ett tämligen ytligt sätt. En annan sak är sedan, att vissa politiker, journalister och bibliotekarier inte ens ytligt befattar sig med tillräckligt stora informationsmängder.

En del framgångsrika generalister är visserligen också specialister. Så t ex **Jared Diamond**, en fysiolog som ursprungligen specialiserade sig (doktorerade på) gallblåsan. Sedermera har Diamond utforskat bl a världshistorien, sociologin, antropologin, ornitologin, människans sexualliv och epidemierna – och således kommit att bli en verkligt imponerande generalist.

När Jared Diamond nyligen tilldelades det svenska **Kunskapspriset**, uttalade han i tidskriften *Tvärsnitt* (4/2010) en varning mot den utbredda misstänksamheten beträffande generalister. Denna utgör "ett allvarligt problem", påpekade han. Vidare sade Diamond:

Ju bredare kunskaper du har, desto mer kan du se. Ju fler tekniker du har, desto bättre kan du lösa problem.

Man skulle önska att bibliotekarierna gjorde Diamonds synpunkter på generalism till sin ledstjärna och infogade dem i sin yrkesetik. Då skulle de också fullt ut erkänna Wikipedia såsom ett av sina arbetsverktyg, som bör utnyttjas, vårdas, kultiveras och vidareutvecklas i samarbete med den läsande publiken.

Till wikipedianernas tumregler hör att *inte* försöka bidra till uppslagsverket med originalforskning (regeln kallas 'no original research'). Det är därför Wikipedia inte *kan* fylla måttet för de verkligt sakkunniga, alltså specialisterna, som ju med rätta betraktas som sådana precis p g a sin originalforskning. För generalisterna och alla andra är det gemensamma digitala uppslagsverket ändå ett nödvändigt verktyg. Detsamma gäller specialisterna så snart de vågar sig utanför sina egna smala specialområden.

Vari bottnar Wikipedias nödvändighet? Jo, den beror på att det gemensamma studiet och den gemensamma kunskapen bidrar till att lösa våra gemensamma problem.

Bland Jared Diamonds verk i svensk översättning finns boken *Unergång - Civilisationernas uppgång eller fall* -- ett mastigt verk med ca 600 trycksidor. Tidskriften *Tvårsnitt*s intervjuare bad Diamond sammanfatta denna bok i en enda sats. Så här svarade han:

"Faktorena bakom ett samhälles förmåga eller oförmåga att upptäcka och lösa sina problem kan grupperas i fem kategorier: mänsklig påverkan på nödvändiga resurser, extern klimatförändring, relationer med vänliga samhällen, relationer med fiendliga samhällen samt att samhällets egna politiska, ekonomiska och sociala institutioner tillåter att man upptäcker och löser problemen."

Detta, att samhällets egna politiska, ekonomiska och sociala institutioner måste tillåta att man upptäcker och löser problemen, får mig att ännu en gång tänka på biblioteken och biblioteksvetenskapen som ett mer eller mindre specialiserat forskningsfält. Och givetvis också på bibliotekaryrkets transformationer i internetåldern.

26 januari 2011 Exkurs. Exemplet Frank Zappa

Låt oss på en läsares begäran skärskåda den finskspråkiga Wikipedians artikel om "Frank Zappa" (http://fi.wikipedia.org/wiki/Frank_Zappa). Artikelns första version uppstod 8.2.2005 och den första korrigeringen gjordes 2 minuter senare. Då lydde artikeln i sin helhet som följer:

Amerikkalainen muusikko, säveltäjä. Syntynyt 1940. Kuollut 4.12.1993. [Amerikansk musiker och kompositör. Född 1940. Död 4.12.1993]

Bara 74 bokstavstecken. Sex år (26.1.2011) och enligt mina beräkningar 773 ändringar och tillägg senare har Zappa-artikeln vuxit till 75.767 bokstavstecken. Men det betyder inte att den är färdig. För ett par veckor sedan ändrade signaturen 'Agony' ordet *kitaravirtuoosi* (gitarvirtuos) till *kitaristi* (gitarrist), vilket bättre motsvarar uppslagsverkets *neutrala synvinkel* (Neutral Point of View; jfr <http://sv.wikipedia.org/wiki/NPOV>).

Under årens lopp har finska Wikipedia också fått en artikel, påbörjad 2009, om "Mothers of Invention", bandet som spelade ihop åren 1964-1975 med Frank Zappa som musikalisk ledare.

Är Zappa-artiklarnas upphovsman specialist eller generalist? Vem har egentligen skrivit dessa artiklar? Och varför?

Vi kan bara gissa. Zappa är en högt älskad musiker. Men det finns förstås de som hyser avvikande åsikter om Zappa. Kanske det också finns kritiker som med en till paranoia gränsande vaksamhet följer med vad som skrivs på Wikipedia för att se till att ingen i misstag utnämner Zappa till "virtuos"?

I vilket förhållande står Wikipedia till kritiken? Här stöter man på ännu en av uppslagsverkets begränsningar. I uppslagsverken *trivialiseras* oundvikligen varje kritiskt omdöme då ju, som Walter Benjamin uttryckte saken, *konstverket är det blanka vapnet i andarnas kamp*. Uppslagsverket utgör inte *den* kampens slagfält. Snarare är det att uppfatta som ett övningsfält.

En encyklopedisk artikel kan inte vara kritikens sista ord men kan ändå vara till nytta och nöje. Och vad är läsning och studier, om inte övning eller rent tidsfördriv?

26 januari 2011 Fortsättning av exkursen.

Det påpekades, att en specialist eller sakkuning ingalunde behöver vara en forskare. Ja, så förhåller det sig onekligen också i vårt exempel. En diskofil kan ju mycket väl ha kommit över någon Zappaskiva eller någon sakuppgift, som bara ett fåtal längre vet om. Den ifrågavarande diskofilen behöver naturligtvis inte vara en vetenskapsman för det.

Å andra sidan måste den vetenskapliga specialisten vara en forskare. Vetenskapsman eller -kvinna blir man bara genom att forska.

Wikipedia är en historisk nyhet (ett *novum*) eftersom den möjliggör ett *omedelbart* samarbete mellan vetenskapliga och icke-vetenskapliga specialister, dvs mellan forskarna och de sk vanliga människorna. Bägge har utan vidare möjlighet att bidra till Wikipedias innehåll. 'Wiki' betyder 'snabb' på Hawaiiska. Snabb, ögonblicklig, omedelbar...

Varje bibliotekarie borde (ursäkta att jag upprepar mig) göra sitt bästa för att på sätt eller annat bidra till Wikipedia. Under de senaste 10 åren har Wikipedia blivit en del av biblioteket lika väl som *Encyclopaedia Britannica* eller *Uppslagsverket Finland*. De sistnämnda uppslagsverken är enligt mångas åsikt skrivna av specialister. Andra sakkunniga är kanske av annan åsikt både om vissa allmänna ting och om en del av detaljerna.

Men nu har jag kommit långt ifrån ämnet, dvs Frank Zappa och musiken, denna *stundernas stora fördjupare*, som t o m får Wikipedia och biblioteket att blekna.

Avslutning: Om bibliotekens framtid

Av ovanstående går det väl knappast att dra några slutsatser om bibliotekens framtid. Den som förutspår framtiden borde nämligen begripa både det som *är*, och det som *borde vara* – det senare för att på ett positivt sätt kunna bidra till att framtiden förverkligas. Vad jag tycker mig se i nuet är, som jag någonstans skrev, en risk för att biblioteket i den form vi känner det, helt enkelt subsumeras under

Kapitalets logik (även kallad marknadslogiken). Nog för att informationen och förmedlingen av den sedan länge är djupt integrerade i kapitalismen. Men vi har trots detta lärt oss uppfatta biblioteket såsom *en offentlig tjänst*, vilken upprätthålls (och bör upprätthållas) vid sidan av varuproduktionen och -marknaderna i ett slags jämviktsförhållande med dessa. Läsningen som sådan har inte heller hittills belagts med tim- och minutavgifter och läsaren själv har inte kunnat anklagas för brott mot äganderätten bara för att han eller hon läst en viss bok eller text. Så kommer det tyvärr inte nödvändigtvis att fortsätta att vara i framtiden.

Fallet WikiLeaks har dessutom uppenbarat risken för en återgång till Nya Tidens första århundraden då biblioteken ägdes av mer eller mindre tyranniska kungar och drottningar, vilka också hade rätt att vid behov bestämma precis vad som fick eller inte fick visas och läsas.

"Välkommen till Kina!", kommenterade någon i det amerikanska kongressbibliotekets blogg bibliotekets beslut att blockera tillgången till WikiLeaks på personalens och besökarnas datorterminaler. Nu håller ju även Kina på att bli ett modernt samhälle, men så långt som till en autentisk åsikts- och internetfrihet har landet inte ännu avancerat. Och i det avseendet är Västerlandet kanske redan på väg tillbaka till Kinas nuvarande stadium.

Jag hoppas innerligt att internet i längden kommer att visa sig vara en alltför hård nöt att knäcka för all världens supermaktstrategier och nationalstatsregeringar. WikiLeaks, Wikipedia och biblioteket, som också i allt högre grad håller på att fusioneras med internet, är mot kriget. *Libri non bombe* står det på flera av mina bokmärken – det var stadsbibliotekarerna i Cologno Monzese (nära Milano) som gav mig en bunt av dem. Bara den som ställer den egna nationens, det egna partiets eller det egna prästerskapets intressen högre än någonting annat kan förneka att biblioteket är till sin natur är en kosmopolitisk krigsmotståndare.

Mänsklighetens gemensamma knåpande med Wikipedia i alla dess olika språkversioner förefaller också på det stora hela att undandra sig statlig propaganda och kommersiell infiltration.

WikiLeaks slutligen, kanske mer än något annat samtida fenomen, bevisar att världens nuvarande politiska system är helt förlegat och en broms mot det internationella samarbete som skulle behövas för att råda bot på människosläkets gemensamma problem. Det är dags för biblioteket och bibliotekarierna att, som den norska bibliotekarien Anders Ericson föreslår, "*ta saka*".

Från Norges bibliotekarier kommer också, såvitt jag vet, bibliotekssamfundets hittills enda klara stöduttalande för WikiLeaks. Hoppas fler sådana åsiktsmanifestationer har förekommit redan när denna artikel går i tryck.

UTTALELSE OM WIKILEAKS (17.12.2010)

Åpne samfunn

Det er et grunnleggende prinsipp i et demokrati at befolkningen skal ha innsyn i de beslutninger og beslutningsprosesser som angår dem. Åpne samfunn er et hinder for korrupsjon og misbruk av makt.

WikiLeaks har bidratt til økt innsyn for allmennheten gjennom å bringe fram til offentligheten kritikkverdige forhold. Forsøkene på å stenge WikiLeaks bærer preg av forhastede reaksjoner, som pr i dag ikke er sanksjonert i noen rettsal. Dette kan true informasjonsfriheten.

Ytringsfrihet

Bibliotekene betrakter informasjonsfriheten som grunnleggende for å fremme ytringsfrihet og demokrati. WikiLeaks' virksomhet og materiale åpner for fornyet diskusjon om hvilke rolle bibliotekene skal spille i den forbindelse. Det grunnleggende er etter vårt syn at bibliotekene bl.a. skal kunne tilby informasjon – også på nett – som er maktkritisk. Bibliotekorganisasjonene i Norge har gjennom sine felles etiske retningslinjer slått fast at så sant materialet er innenfor lovens rammer skal ikke dette materialet spesialbehandles, men være like tilgjengelig som annet materiale ved biblioteket.

Svein Arne Tinnesand
Norsk Bibliotekforening

Kristin Røijen
Norsk fagbibliotekforening

Monica Deildok
Bibliotekarforbundet

Trygve Eliassen
Fagforbundet – rådet for bibliotekansatte